

ВІСТНИК

(Nachrichtenblatt
des Bundes
zur Befreiung der Ukraina)

Союза визволення України

Виходить що тижня в неділю.

Річна передплата виносить 15 К., 15 Мар., 3 Дол., 6 рублів,
піврічна 8 К., 3 рублі, квартальна 4 К. 50 сот., 1.75 руб.

Ціна сього числа 40 сот., 15 коп.

Редагує Комітет.

Видає і відповідає за редакцію: Микола Троцький.

Адреса редакції: Wien VIII., Josefstädterstraße 79, II, Tür 19.

Адміністрація: Tür 6. Телефон: 13430. Чек. конто: ч. 107.090.

Менших рукописей і віршів не звертаєть ся; з приводу того не входить ся в ніяку переписку.

IV рік. Ч. 2.

Відень, 7-го січня 1917.

Ч. 132.

Просимо наших Читачів відновити передплату,
щоб не здержувати висилки часописи.

Купуйте Памяткову Книжку Союза визволення України —

500 стор. друку.

Календарь на 1917 р.

103 ілюстрацій.

Ціна 2.50 К., для австрійських вояків і полонених-земляків 2 К. На пересилку долучати в обох разях 30 сот.

Замовляти в адміністрації нашої часописи.

Змагання до миру й українська справа.

Нікому може не доводить ся з більшою тривою стежити за змаганнями осередніх держав примусити своїх противників до миру, як тій політичній течії в українським народі, що принципіально uznавала й uznae за найвідповіднішу для інтересів українського народу тісну злуку з осередніми державами Європи, а волю України добачує в часі війни як наслідок военного розгрому Росії, що довів би до окупації української території військами згаданих держав.

Союз визволення України, що найяскравіше заманіфестував політичні змагання згаданої частини російських Українців, сформулював у своїй платформі, ухваленій в осені 1914 р., своє становище в таких словах:

„Об'єктивна історична конечність вимагає, щоб між західною Європою і Московщиною повстала самостійна українська держава.

„Формою правління самостійної української держави має бути конституційна монархія, з демократичним внутрішнім політичним устроєм, однопалатною системою законодавства, горожанськими, язиковими й релігійними свободами для всіх національностей і віроісповідань, з самостійною українською церквою.

„На випадок прилучення до Австрії більшої чи меншої українсько-російської території буде Союз обстоювати за сотворенням з усіх земель, заселених українським народом в Австрії, осібно автономного краю.

„Одночасно зі збудуванням самостійної української держави має бути переведена радикальна аграрна реформа на користь селянства.“

Переговори, які президія Союза визволення України вела в осені 1914 р. з представниками правительств Австро-Угорщини й Німеччини, дали Союзови моральну оснєву весті свою політику саме так, як він її вів. Для такого поступування Союз дістав підпору також і в союзних тепер з центральними державами балканських краях, відношенне яких до української справи сформулював турецький міністер Талаат бей 23 падолиста 1914 р. в декларації, зробленій тодішньому царгородському представникови Союза визволення України, автори отсеї статі, ось так:

„Висока Порта так само, як берлінський і віденський кабінети, uznae необхідність освободження України зпід російського панування; коли Росія буде набита, оттоманське правительство допоможе українському народови сотворити незалежну державу.“

Що торкаєть ся балканських держав, то, оскільки нам відомо, їх погляд на українську справу лишив ся незмінний і дотепер.

Без сумніву треба признати, що надії, до яких управнювали пороблені Союзови правительствами центральних держав заяви в українській справі, з огляду на хід воєнних подій в 1914 р. на галицько-українським фронті були тоді

об'єктивно не до здійснення. Одначе пролім під Горличами й те, що за ним наступило, здавало ся, утворить обставини, в яких українська справа стане на практиці складовою частиною воєнно-політичної програми правительств центральних держав.

З того боку бойової лінії евакуував ся тоді Київ, а найкращі й найдіяльніші шари українського громадянства збирали ся з ентузіазмом зустрічати визвольну армію з Заходу. Переконавнє, що офензива на Україну з намірами утворити вільну самостійну українську державу від Холмщини й принаймні до Дніпра та Чорного моря лише хвилино припинила ся і незабаром посує з ще більшою силою, уперто держало ся ще багато місяців потім серед населення на Україні.

Для засягнення інформацій в сїм напрямі прибув зза кордону до президії Союзу визволення України вже другий раз на протязі війни спеціальний делегат з російської України, який вкупі з членами президії мав авдієнції у державних мужів Німеччини й Австро-Угорщини.

В політичнім повітрі не пахло вже в тім часі ентузіазмом 1914 р. й не могли Українці присипляти себе попередніми надіями. У Відні чули ми тоді вже цілком відкрити відповідь, що „українську справу тим часом знято з черги“. Але в Берліні ще слідне було бажаннє збагнути українське питаннє й відповідь була на загал вдоволяюча.

Тимчасом великі воєнні пересування на українськїм фронті на довший час припинили ся. Управа зайнятих українських земель Холмщини й Волині перейшла до австро-угорських військових властей, поволі наладжувало ся там нормальне життє.

Президія Союзу визволення України, піддержана політичним представництвом галицьких Українців, предложила рішачючим чинникам проєкти громадської національно-української роботи й організації на окупованих українських землях, а між иншим допущеннє на окуповані терени спеціальної делегації. Одначе, як се не дивно і як се не гармонізувало з висловами прихильности правительств осередніх держав до українських визвольних змагань, — усї предложеннє й бажаннє Союзу відкидали ся.

Манівцями, кольосальними зусиллями вдало ся на зібрані з жертв гроші заложити понад двадцять українських шкіл на Волині, але Холмщина досі лишаєть ся тою українською землею, куди Українцям вступ заборонений. На цілім просторі окупованих українських земель під австро-угорською управою власть віддано в польські руки.

Українці покірливо приймали сї незрозумілі для них удари, бо до чоґо Українець не звик на протязі своєї історії! Думало ся, що то переходові явища. Зрештою серед Українців жила деяка віра на инше відношеннє Берліну.

Але ось наступила 5 квітня 1916 р. декларація німецького державного канцлера Бетмана Гольвеґа про можливі умови миру з Росією. Усїх Українців вразило замовчаннє державним канцлером українського народу. В українськїм громадянстві се вияснено так, що евентуально ціла заселена Українцями територія може за згодою осередніх держав відійти до Росії. Се знаходило собі потвердженнє в повнім іґноруваннї основних політичних постулятів Українців в Австро-Угорщині.

Ще більший і цілком несподіваний удар усїм надіям

прихильних до центральних держав Українців нанесли акти з дня 5 падолиста 1916 р. Зрозуміла їх українська суспільність як остаточне зліквідуваннє правительствами Австрії й Німеччини української справи.

В таких то обставинах для Українців надійшла сучасна прелюдія до миру.

Щож може дати Українцям в сучасний момент мир?

Частина української Галичини досі зайнята Росією, решта східної Галичини й українські землі на північ від неї загрожені актами з 5 падолиста — польським пануваннєм, бо ще досі не наступило жадне успокоююче офіціальне поясненнє про будучу долю українських етноґрафічних земель. Над усїма надіями на утвореннє окремого автономного українського краю по сей бік російського кордону поставлено хрест. Не дивно, що всі вісти про мир зустрічають ся з повною байдужністю, коли не з розчаруваннями серед українського громадянства по сей бік бойової лінії.

Та ще більше скептицизму мусить тепер викликувати серед Українців по обох вже боках кордону можливість продовженнє війни, війни, що підходить на українську землю вже і з другого, південного кінця, від Дунаю. Досі принесла війна Українцям лише руїну їхньої вікової матеріальної культури та відданнє на поталу нашим найгіршим національним ворогам. Наскільки ціле українське громадянство відносило ся все неґативно до „визвольної“ акції Росії в Галичині, настільки-ж воно не без підстав відносить ся тепер вичікуючо-неутрально до майбутньої офензиви на Україну. Бо хибаж не йшло все так, щоб знищити всякі надії, які могли-б привязувати Українці до сеї офензиви? Українське громадянство на російській Україні перестало вірити в чужу „поміч“; рішило кувати свою долю власними силами, в реальних умовах свого перебування.

Такого настрою не можна не признати сумним для будучих політичних впливів і економічних інтересів осередніх держав на Україні, про які говорено в 1914 р. і до яких найліпші уми Німеччини серіозно відносять ся дотепер.

До миру, здаєть ся, не прийде та з огляду на такий вислід теперішніх мирових заходів можемо лиш се сказати, що для заспокоєння українського громадянства й прикуваннє знов його симпатій до політики центральних держав не вистарчать тепер ніякі словесні заспокоюваннє. Без дійсних, виразних фактів, які заспокоїли-б основні національні потреби й домаганнє Українців і яєно показали-б широким кругам українського народу, що інтереси його справді лежать при центральних державах, тяжко здвигнути українське громадянство з того замкненнє в самім собі, в яким воно тепер перебуває.

Сих дійсних фактів хотіли-б ми врешті дочекати ся в сей переломовий момент війни. *М. Меленевський.*

Австрійсько-українські політики про положеннє української справи.

Редакція нашої часописи звернула ся до цілого ряду українських політиків з Галичини й Буковини з прошеннєм дати до різдвяного числа часописи статі на тему про су-

часне положення української справи й вигляди на будуче. Надіслані у відповідь на наше прошення статі містимо в с'їм і найблизшій числі:

Граф Чернін — граф Клям-Мартініц.

Коли вже припоручення панови Шпіцмилерови утворити новий кабінет по усуненню президента міністрів Кербєра було для нас, Українців, щасливим зворотом, то заступлення міністра заграничних справ барона Буріяна давнїйшим букарештєнським послом графом Черніном і дефінітивне утворення кабінету з графом Клям-Мартініцом на чолі мусить задоволити нас і збуджує в нас великі надїї.

Барон Буріян був учеником дипломатії гр. Голуховського, граф Чернін був мужем довіря нашого незабутнього престолонаслідника Франца Фердинанда.

В с'їм короткїм протиставленню лежить також уже умотивування, чому мусимо назвати усунення Буріяна з нашого боку щастем, а іменування графа Черніна може впливати в нас надїю.

Граф Клям-Мартініц прожив майже цілий час війни в полі і то на фронті серед борців, також особисто як герой; зараз на початку війни боровся поруч нашого українського легіону та свою думку про сей легіон висловив передо мною; перед ворогом переконався він серед граду культури про те, як по героїськи вмюють наші Українці боронити цїсаря і вітчину. — З того певно не витягне граф Клям-Мартініц консеквенції, що Австрія може виключити український народ з австрійської спілки народів.

Зрештою новий президент міністрів прийняв у себе вже президію Української Парляментарної Репрезентації з Галичини й вона могла додумати ся з його слів, що він не гадає правити без, тим більше против Українців.

Миколай Василько.

До сих уваг в.п. пана посла М. Василька про вигляди для української справи незайвим буде навести ухвалу Союзу українських парламентарних і соймових послів з Буковини, головою якого є п. посол Василько, прийняту на засіданню з днів 3—5 грудня 1916 р., в звязку з подїями з дня 5 падолиста 1916 („Буковина, ч. 6 і 7).

„...Як довго міродатні чинники, з впливом і силою яких треба рахувати ся, рівно як при публікаціях, не бажать співдїлання української нації у викликанім тими публікаціями перетворенню відносин на сході монархії, так довго „Загальна Українська Рада“ в с'їм напрямі не потребує нічого ділати“...

Сучасне положення української справи.

Третій рік світової війни приносить сам собою важку політичну думку про кінець і вислід війни та нашу українську справу. Третій рік війни перечеркнув не одну людську рахубу, змітаючи на бік цілі державні організми, а не доконав зміни у витичних лініях української справи.

Визволення поневоленних народів! Визволення українських областей від чужого верховодства та сотворення державно-правних організмів зі самоуправою українського народу! Отсе головне домагання української політики, піднесене від часу вибуху війни, що мало завжди характер чистий, а не двозначний супротив австрійської монархії...

Висвободження поневоленних народів! Отсе девіза культури й поступу, за котрою звертаєть ся наш український народ: чи здійснить ся отсе визвольне слово у приміненню до найтяжше поневоленого українського народу?

Польська справа має порішити ся підготовленою формацією державного організму з етнографічних польських територій, добутих осередніми державами від Росії. Так розуміємо державний акт обох цїсарів з 4 падолиста 1916 р. Російські державні мужі трактують Поляків сполукою етнографічних територій всіх трьох заборів. У всякім разі польська рація стану може найти своє розв'язання тільки на етнографічних польських територіях та сим ділом доконаєть ся освободження польського народу...

А тепер приходить черга на нас! В чїїх руках знаходить ся тепер українська справа та будуча судьба українського народу: Австрії чи Німеччини? Безперечно, — передовсїм в порозумінню обох осередніх держав. Польська формація наступила за їх порозуміннем, але інтереси німецької держави вибили ся там на перше місце. Натомісьць в українській справі виступає державний інтерес австрійської монархії на перше місце яко забороло антиросійського фронту супротив аспірацій російського імперіалізму. Тут стає у своїм реальнім виді та на своїм етнографічнім ґрунті українська рація стану.

Тому жадання українських політиків в австрійській монархії, без огляду на партійні приналежности, від часу вибуху війни стільки разів утверджувані, безоглядно й непохитно сходили ся в домагання, що з української східної Галичини в сполуді з австрійською монархією буде сотворена окрема провінція, як також, що окуповані українські території Росії, до котрих вже Холмщина належить, одержуть окремішню державно-правну організацію при осередніх державах, несполучені в ніякій формі з польськими областями. Так завжди розуміли українські політики й тепер представляють собі освободження українського народу.

Та нині, коли світова війна наближаєть ся до кінця, оконечні бої саме стрічають українські області: Галичини й Володимирії! Вони були від початку війни й тепер є головною точкою світового бою на сході, від котрої залежить безпечність, розвиток і сила австрійської монархії — в будучности. Отсе вказує на велике значіння українських територій для осередніх держав, зосібна для монархії Габсбургів і тому лиш короткозорі політики можуть мріти про легкодушне трактування сих територій. Противно! Тяжко збережені й добути та одвітно перестроєні державно-правним ладом будуть вони творити охоронний державний вал перед російським сусїдом та стануть першим етапом освободження українського народу.

Наше льояльне почування династичне, злучене з особою нового монарха, наказує нам покладати надїю на Австрію з її історичною місією для добра всіх своїх народів...

Коли-ж грядучий рік 1917 стрічають усі народи держави яко бажаний рік мира, то мусимо вірити, що принесені нами винні й не повинні жертви не пропадуть без слїду, а принесуть і нам мир, побідний для ідеї визволення українського народу.

Відень, 31. XII. 1916.

Др. Кость Левіцький.

Наше нині й завтра.

Не підлягає найменшому сумнівові, що саме український народ потерпів у теперішній війні найбільші шкоди, матеріальні й моральні. Є землі, через які перелетіла війна, як хуртовина. Збурила, знищила, повивертала до гори корінем і перейшла, полишаючи за собою перериту землю, румовище й попіл. Але перейшла! З румовища й попелу відроджується нове життя.

Найбільше говорить ся про Бельгію й Польшу. Обидві країни давно перестали бути театром війни. Оскільки в часі тривання війни відродження можливе, вони відроджують ся.

Не так наша українська земля! Від початку війни до тепер шаліє на ній воєнна заверюха. Східна Галичина й Буковина виглядають, як той тік, на яким молотять збіже, — перемішана, стоптана, затовчена.

Куди татарва перейшла, — трава не поросте, каже історична пословиця, — де вже третій рік лютує війна, не камінь на каміні, але грудочка землі на грудці не остоїть ся!

Де сріблито ся жито, де золотом блищала пшениця, де шуміла діброва, де колесали ся верби, — нині біжать рови й підземні проходи, чорніють ями від гранатів, де зеленіли шовкові трави, нині сіріє яловий пісок, де були села, — нині купи сміття, де жили люде, — кричуть ворони!

Се наше нині під матеріальним оглядом.

А під моральним?

Вже перша мобілізаційна трубка стряса нашою організаційною будівлею, — як колись від голосу сурм захолювали ся мури Єрихону...

Ми молодий народ і на молодих одиницях починає те, що труд нашого національного життя построїв. Молоді люде пішли під кріє і в нашій національній будівлі зівать діри.

Румовище, руїни, — а понад ними крикають ворони...

Ми були, як молодий ліс без столітніх дубів і без соснини, що до хмар сягає. Воєнна буря вирвала з рідної землі все, що виростало хочби трохи понад молодий загайник. Одних кинула на захід еміграційна хвиля, інших привав з собою на схід уступаючий московський залив.

Пірвані московським заливом, мусіли замовкнути й затихнути замкнені до тюрем або запроторені на Сибір, розбиті й розсіяні по ріжних місцях.

Воєнна еміграція на захід ішла, правда, більшими громадами й осідала на чужій землі гуртами, але була, як пересаджена деревина, що не може пустити коріння, врости в свій ґрунт і з нього брати силу, — мусіла шукати підпори в посторонніх силах.

Політичний провід народу опинив ся далеко від своєї суспільности, пірвали ся нитки, що вязали провідників з масами, завмерли нерви, по яких думка пробігає з національного мозку в національний організм, звапніли артерії, по яких животворна кров допливає з національного організму в національний мозок.

І перед війною ми були слабкою суспільністю, дряхло зорганізованою, мало сконсолідованою, без правдиво громадянського життя. Війна вбила й ті первісні завязки та розпоронила нас у відокремлені одиниці.

Під нинішню пору ми не суспільність, а купа одиниць без солідарности, без карности, без громадянського інстинкту, — предмет експериментів для своїх і чужих політичних граців.

І розпаношила ся на нашій національній організмі політична гра. Пірвала греблі громадянської моралі, сотворила гидкий круговорот „тайних довірочних засобів“, викривила поняття гідного й негідного, відкритого й підступного, чесного й підлого! Зникла з поверхні публичної діяльности громадянська відповідальність, її місце зайняла особиста відповідальність з дуже широкими та гнучкими границями.

Виринає щораз більше одиниць, які не шукають організації, не в суспільних зв'язках бачуть поле для громадської діяльности, а почувачи в собі хоробливо собі присвоєне післанництво, розвивають „особисту діяльність“.

В тумані безосновного оптимізму щодо своєї талановитости, непомилности й покликання, не признаючи границь, які кожній одиниці зачеркує організаційна дисципліна, зважують ся з лехким серцем на поступки та вчинки, що мусять жахом і відразою наповняти кожного, хто признає громадянську політичну мораль!

Се одна фатальна проява нинішнього нашого публичного життя.

Друга — се розпаношення політики котерій, змагання до всякого роду узурпацій, замилування до палатних революцій, боротьба гуртків поміж собою за власть і впливи, туга до диктатури гуртка над цілою суспільністю разом з страхом перед суспільністю й виразною нехіттю вивести важні громадські справи перед широке громадське форум.

Хвалимо ся нашою демократичністю, а втікаємо щораз дальше від народніх мас. Ми дійшли до того, що заступники народу лякають ся голосу народу й ховають ся за свої мандати, як жовніри за стрілецькі окопи!

Відчужені від ґрунту й основи, розбиті на гуртки, бавимо ся в дипломатію, хоч так недавно болюче переконали ся, які овочі дає ся потайна дипломатія і як рахують ся з нами, коли не бачуть за нами міліонової громади, коли не чують безпосереднього голосу тих міліонів.

А ми дали тим міліонам замовкнути й нема поважних зусиль добути з них голос, виявити світови їх волю.

І так ми повисли в повітрі, не чуємо під ногами твердого ґрунту, який дає демократична масова політика, дуримо себе самих — чужих обдурити не лехко!

А чейже ми повинні знати, що одинока наша сила, опора й козир — се маси, — ми-ж молодий ліс без столітніх дубів і без соснини, що до хмар сягає. Інші народи, що мають ті столітні дуби, ведуть боротьбу саме проти них, бо-ж вони притінюють молодник і спинюють його ріст. Ми-ж не зміємо використати того щастя, що нема в нас дубів, які прислонювали-б ріст молодника. Зате кожда наша митка готова робити з себе столітнього дуба.

Всупереч всім новітнім теоріям і сучасній практиці ми все плачемо, що в нас нема аристократії, й на сю недостачу звалуємо всі наші неповідження, всі наші невдачі. — Але-ж пса цілком деінде закопано! В нас нема правдивої демократії і в тім ціле лихо, корінь зла!

Отже... будьмо відважні й скажімо се, що бачимо, — в нас нема таких чинників, які особистим значінням і історичною чи маєтковою повагою могли би грати ролю, —

одним словом нема того, що зовемо аристократією, але в нас нема й того, що зовемо демократією. Ми смішні! бо маємо претенсії, але неспроможні поперти їх ніякою реальною силою.

Се наше нині!

А наше завтра?

Тут треба розрізнити дві сторони: Те, що в середині нас і з нас самих, від того, що поза нами й не від нас. Нашу будуччину не з нас самих і не від нас ми звязали з двома передпосилками. Перше з розгромом і розпадом Росії — тюрми народів. Та чи можна сказати, що вона розпадеться, що її розгромлять? Воєнні події вказують на те, що буде розгромлена, але розгром на воєнних полі — це не розгром при мирних переговорах. Воєнна окупація деяких ворожих областей — ще не анексія, ані не відірвання. Мирові умови може звернути все, що забрав меч. Політично лишиться те саме, тільки знищене, зруйноване...

Друга передпосилка — се державна ідея Австро-Угорщини. З розростом, з зміцненням і з додатними змаганнями сеї держави — ми звязали нашу будуччину. Противно, як Поляки. Вони будують на розпаді й занепаді австрійської державної ідеї. Та чи можна нині сказати, хто буде своєю будуччину на сильніших і тривкіших основах?

Не прив'язуймо ваги до гарних слів, а дивім ся, що несе дійсність!

Почвірне порозуміння проголошує висвободження малих націй, а рівночасно страшним способом насилує Грецію, — союз осередніх держав освободжує Польщу, але чи маємо хоч одно виразне якесь слово про будуччину України? Поминаємо навіть се, що від слів до діла ще так дуже далеко!

Отже наше завтра?

Тільки в нас самих!

Зійдём з верхів у долину. Се багато здоровіше. На верхах багатьом людям крутить ся голова.

Ми дали полки наших жовнірів, що в літі 1914 р. витали й прощали себе: до побачення в Києві!

Ми дали легіон Українських Січових Стрільців!

Ми дали ті сірі маси жовнірства, що в часі російської окупації розкуплювали всі українські книжки у Львові, Чернівцях і по всіх провінціальних городах.

Ми дали тих полонених у мундурах російських солдатів, що нині домагають ся сотворення українського війська, яке висвободжувало-б Україну з московських кайдан.

Ми дали тих нещасних евакуованих по барачних таборах, що собі відривають від уст, аби дати лепту на загальну ціль.

Одним словом — ми дали гарні, здорові й ідейні маси.

Як животворний майовий дощ на плодочу землю, паде посів національної свідомости в душі мас і приносить стократні плоди.

Тільки з того плоду український народ буде здоровий і сильний! Сильний сам собою і сам в собі.

Все инше переминає. Нинішня наша орієнтація не пересуджує завтрашньої, та вічно тривалим нашим правилом мусить бути добро мас, в добрі мас містить ся добро України.

Горі імієм серця! І йдём туди, куди нас кличуть інтереси широких мас, і тільки на масах будуймо свою будуччину!

Володимир Темницький.

(Решта голосів буде в найблизшій числі).

Анкета в українській справі.

Алоїзій князь Ліхтенштайн (Відень),

краєвий маршалок Долішньої Австрії.

Народ, що має прастару та славну історію, так само давню культурну й благородну літературу; народ, мова якого не є діалектом, але різко відрізняється від оточуючих національних ідіомів; народ, який рахують на мільони та який заселює урожайну, заокруглену в собі область, має право на самостійність і вільний розвиток, які швидше чи пізніше мусить він дістати в нашій часі, в якому панує національна ідея.

Енгельберт Пернерсторфер, віцепрезидент
Державної Ради.

Не моя річ висловити ся в українській справі так, щоб се мало вагу докладного знання річи. Але на одно можу покликати ся, що я, наскільки се можливе без знання східно-європейських мов, чесно старав ся студіювати українське питання. Що про се появило ся в німецькій мові в книжках, брошурах і часописах, я, здається, все перечитав. Між тим є багато такого, що ворожо настроєне до українства. Я не віддалив ся через се від моєї первісної симпатії для українського народу. Тому, що нема сумніву щодо того, що українська мова се, хоч близько споріднена з московською, все-таки самостійна мова, Українці є так само самостійною нацією. Річ маєть ся зовсім так само, як з Нідерляндцями, а може ще й корисніше для Українців, що можуть рішити тільки учені лінгвісти. Нідерляндська (голяндська та фламандська) мова се науково німецький діалект. Долішньо-німецькі воєни в Бельгії порозумівають ся з фламандськими без великих трудностей. Однак історичний розвиток відірвав Нідерляндців від німецтва й вони дуже протестували-б проти того, щоб їх називати Німцями. І Німцям не приходило на думку забирати їх для своєї народности.

На Україні йшов розвиток инакше. Історична одність з московською державою триває чейже вже дуже довго. Коли Московщині досі не вдало ся всати в себе Українців, се чейже має окремі причини. Передовсім низький культурний рівень Росії завинила недостача відповідного шкільництва. Як що українська мова є дійсно тільки діалектом московської, загальна народна школа була-б мусіла без сумніву ділати русифікаційно. Такого впливу на масу не було. Дальше має окреме значіння те, що Українці се мужицький народ. Зденаціоналізувати мужиків усе є тяжкою річю за для загального консервативного характеру селян.

Але вони почувають ся — говорять — скрізь Москалями. Се все-таки можливе. Правда, Українці не є нацією без історії, вони мають по части велику минувшину, але вона не живе дуже вірно в масах. Вона жива тільки в кругах інтелігенції. Національна традиція живе в масах тільки глухо. Розбудити її в подібних випадках усе було річю інтелігенції. Досить пригадати історію чеського народу.

Якийсь час можна було сподівати ся, що знову повстане українська держава. Се минуло, хіба що Росія приневолила осередні держави вести далі боротьбу. В таких разі могла-б стати ся ще не одна несподіванка. Яко холодні політики хочемо припустити, що велика більшість Українців лишиться під російським пануванням. Чи Москалі по війні вестимуть розумну національну політику, се ще питання. Насилою не зможуть вони зденаціоналізувати Українців, швидше второпністю.

Тому для дальшого існування й розвитку українського народу має дуже велике значіння те, щоб досить велика

його частина лишилася поза російським пануванням в умовах, які сприяли б духовій культурі. А була б нею тоді та частина народу, що мала б постійну притягаючу силу для цілої маси народу, отже приготувляла б пізнішу будучину.

Бо могутність Росії можна зломити, а її лице відвернути від Європи тільки тоді, коли постане українська держава, яка стала б найсильнішим забором Європи проти російського варварства.

Майор Басерман (у полі), посол до Райхстагу.

Українська справа видала ся мені між питаннями, які розвернула війна, таким, що має зовсім визначне значіння. Від літ сліджу за українською літературою та з приємністю стверджував я, як український рух з року на рік набирає сили. Для мене нема сумніву, що ні Москалям ні Полякам не вдасть ся здати сього усправедливленого національного руху. Здвиження самостійної української держави з орієнтацією на захід було б найкращою безпекою проти московської небезпеки. Російська політика перед і в часі війни доказує, яку вагу кладе Росія на вдержання свого українського посідання, а також на здобуття східної Галичини за для її українства.

Рухи Українців або Русинів знайшли свою вихідну точку в австрійській Галичині; там є движущі сили для самостійної України, які впливають на російсько-українські губернії, тому російська політика змагає до того, щоб збити східну Галичину російською, змосковити там українство та вбити українську ідею.

Однак в інтересі осередніх держав є, щоб повсталася українська держава яко самостійний національний животи́р і захист супроти російського завойовницького напору та російського насилування чужих народів.

Бажаю українському рухові сильного розцвіту.

Проф. др. Дітріх Шефер (Берлін).

Для спокою і безпеки Європи та для тривкості й ста новища союзних тепер осередніх держав сеї часті світа має незвичайну вагу перешкодити, щоб український народ на далі насилувано з московського та з польського боку й щоб спинювано його в його природнім розвитку. На основі своєї історії має він таке саме право на окремішнє національне життя, як кожний інший славянський народ. Сеї правди не повинні спускати з очей безпосередньо інтересовані великі держави; тільки коли вони візьмуть її собі до серця, можна завести на сході здоровий лад у відносинах і зробити їх здатними до життя.)

Проф. др. Павло Сальвісберг (Мюнхен),
редактор „Hochschul-Nachrichten“.

Будуча Україна.

Я не можу бути такого песимістичного погляду, що маніфест, який видала недавно Українська Парляментарна Репрезентація з уваги на будуче відокремлення Галичини в австрійській монархії.

Вже відбудова Польського Королівства, яка покінчує остаточно з великопольським сном про державу „від моря до моря“, дає пізнати, що осередні держави надумали ся поважно й щиро дати досі поневоленім і виснаженим граничним народам волю і право й ніяким робом не допустити поодиноких з них, визволених з російського ярма, наново прийти в залежність, яка противить ся їх національній окремішності.

Тому, здасть ся, се зовсім виключене, щоб сеї засади не взято під увагу також у будучім відокремленню Галичини щодо Українців. Галичина не є ні історично ні етнографічно замкненою одністю, а крім того пороблені Українцям уже перед війною залевнення щодо їх національного й культурного розвитку задуже зобов'язують Австрію, щоб при ба-

жанім радикальним внутрішньо-політичним перестрою можна було їх відложити або лишити їх несповненими. Що більше, увага до них мусіла б належати до задуманого „відокремлення Галичини“.

А вкінці хвилево політичне поняття „Галичина“ з огляду на теперішнє стратегічне положення нестійке й так само не можна вже тепер сказати, які переворотів зміни покажуть ся, коли — як майже можна сподівати ся — Московщину, що нарушує спокій і ворожа культурі, відкинуть ся „за великі ріки“ й велика часть давньої України буде вільною.

Розвитку справ повинні Українці дождати спокійно (guten Mutes).

Вже стукає німецький залізний кулак до брам Молдави й Бесарабії, але се не в звичаю осередніх держав, що бережуть прав малих народів ділами, а не пустими фразами, виставляти вексель (Zukunftswechsel) на варто-сти, які щойно треба здобути або вибороти.

Однак Українці можуть сподівати ся і великий круг їх приятелів, яких здобули своєю рухливою та доцільною вербунковою працею в останніх літах, сподіваєть ся з ними!

(Відповідь прислав шан. автор з купелевого місця Oselina — Locarno в Швейцарії, зазначаючи в листі, що з причини хвороби йому „неможливо так докладно відповісти на питання, як воно заслуговало б на се“. Як найшвидшого виздоровлення бажавмо щиро нашому прихильникові, авторови знаменитих статей про українську університетську справу, з якими наші читачі, на жаль, не могли познайомити ся з цензурних причин. *Red.*)

Др. Фальк Шупп (Берлін),
редактор „Osteuropäische Zukunft“.

На ваш запит, що думаю про українську націю та її міжнародне значіння в сучасности й будучині, можу мою відповідь зібрати в кількох реченнях:

1) Доля 38-мільонового народу Українців се найбільша народовизвольницька справа Європи й має світово-політичне значіння.

2) Якби не скінчилась ся війна, навіть у найгіршім разі не можна ані знищити ані вигубити сього мужицького народу первісної сили, з багатими даними до його розвитку, з його більше ніж тисячолітньою культурною традицією. Саме воєнні події пробудили наново його патріотичне почування й сей рух не швидше устане, аж осягне свою ціль: веселий український народ у вільній державі.

3) В Німеччині на очах росте спочування до справи визволення України. Ще в першім році війни було тільки між небагатьма поширене знання політичного значіння України на будуче, а сьогодні наслідком праці союзу німецьких пособників українських визвольних змагань „Україна“ воно стало спільним добром усіх освічених, що в силі мати світово-політичну думку.

4) Дуже недобре дивлять ся у Відні й Берліні на спробу деяких українських політиків, що з Швейцарії кидають очима на почвірне порозуміння та грають подвійними картами. Було б бажаним, щоб українські організації зайняли становище супроти сього.

5) Німецькі приятелі Українців займають таке становище, що Польське Королівство не може розпростягати ся задалеко *) на схід поза свої етнографічні межі, хоч вони й добре знають, що треба дещо простору. Проти польщення східно-галицького українства треба виступити й то з таким самим натиском, як проти спроби зіпхати галицьке німецтво з його державно-правного впливу.

*) В таких думках Українці й „німецькі приятелі Українців“ не зійдуть ся ніколи й під ніякою умовою. Всіх зусиль доложимо, щоб українська земля, відобрана від східного ворога, як найшвидше повернула в руки власника від ще гіршого західного ворога. *Red.*

1916 рік у внутрішнім життю Росії.

Минулий рік дав багато фактів і доказів на те, що відродження Росії може наступити лише через її розбиття. Поражки царського війська в Галичині, Польщі, на Литві й Україні примусили царське правительство звернути ся з проською о допомозі до громадянства й Думи. І охоплені імперіалістичним шовінізмом ліберали потягнули охоче російське громадянство помагати правительству в початій ним війні. Міський і земельний союзи, воєнні промислові комітети й інші громадські організації розвинули незвичайно енергічну діяльність, виробляючи все потрібне для війська. До тогож союзники дали Росії досить багато артилерії та всякої муніції. Російські міністри уважали остаточну перемогу Росії забезпеченою й почали поволі здружувати непотрібний вже правительству „ліберально-війовничий“ рух. Почало ся переслідування громадських організацій, що буйно розросли ся на ґрунті воєнно-промислової та всякої іншої „патріотичної самодіяльності“. Знайти причіпки до здержання надмірного розвитку воєнно-громадських організацій було для правительства тим легше, що в них згромадило ся багато незадоволених істнующим порядком річей елементів, які під прапором боротьби з зовнішнім ворогом старають ся організувати ся й допровадити до якихсь внутрішніх реформ. Під претекстом фінансових непорядків у громадських організацій почало правительство переводити в них контролю, ревізії та домагати ся участі в них представників правительства, щоб покласти свою важку руку на їх діяльність.

Піднесли голову й праві та чорносотенні організації, незадоволені задовгим тягом небезпечної війни та співробітництвом правительства з громадянством у війні. Праві боять ся, що коли Росія вийде побідною з війни, то ліберали скористають з її наслідків в більшій мірі ніж вони, а в разі поражки Росії вибухне революція, що змете й правительсто й чорну сотню.

Тільки побоювання правих партій даремні. Сильно вони помиляли ся, гадаючи, що побідна для Росії війна могла-б зміцнити в середині держави лібералізм, противно, скріплене побідною правительством згуртовало-б біля себе не лібералів, а в першій мірі праві партії. Значно більше уґрунтовані побоювання російських реакціонерів перед можливістю в разі поражки Росії революції, що й примушує їх змагати до чим скоршого закінчення миру.

В нерішучих заходах правих в напрямі закінчення сепаратного миру з Німеччиною взяли, правда, лише посередню, участь і деякі визначні представники офіціальних кругів, не виключаючи й самого Штюрмера. Змагання до миру в правих кругах Росії сильно занепокоїли Англію й вона через свого амбасадора Бекенена примусила Штюрмера уступити.

Щоб примусити Росію провадити війну далі, Англія почала енергічніше піддержувати войовничих російських лібералів і внесла таким чином чужоземний розкладовий елемент у внутрішні російські відносини.

Не зважаючи на безуспішність останньої офензиви в Галичині, залежне до крайньої міри від Англії російське правительство рішило воювати далі, аж до остаточности. Російські поражки в Румунії не змінили російської войовничої політики й новий голова кабінету — Трепов зажадав для Росії в Думі при оплесках поступового бльоку не лише Царгороду, але й польських територій Познанщини та західної Галичини. Пропозицію повнірного союзу почати мирні переговори Дума відкинула дуже різким способом. Найбільш революційних послів, що могли-б запротестувати проти безцільного проливу крови, виключено з засідань Думи на 8, 11, а навіть 15 засідань.

Відносини між правительством і поступовим бльоком з одного боку та між бльоком і дійсно поступовими послами Думи й представниками соціалістичних партій робили ся

протягом року щораз більше напруженими, а засідання Думи щораз бурливішими. Разом з тим населення, безмірно стомлене війною, щораз більше втрачало довіре до Думи, особливо до її більшости, яку піддержує Англія.

Населенню Росії ставало все тяжше провадити безкоштовну війну. Вкінці другого року війни виявило ся вже, що Росія не має потрібної внутрішньої організації. В третім році війни дезорганізація в транспорті, в доставі й поділі засобів поживи й палива осягла страшних розмірів. Промислові підприємства, що мусіли-б збільшити вдвоє і втриє свою діяльність аби задовольнити потреби війська й населення, зменшили або і цілком припинили її через недостачу вугля й нафти. Доріжжя, збільшена несовісністю російського купця, фабриканта, урядника та спекулянтів, лягла важким тягарем на населення, примушуючи його ще більше жадати миру.

Російське правительсто опинило ся в безвихіднім становищі. Сили бюрократії не вистарчали, щоб упорядкувати внутрішнє життя країни, а доручити організацію держави самодіяльності громадянства правительсто боїть ся. І чим довше тягнутиметь ся війна, тим більше безвихідним буде положення правительства й панів Мілюкових і інших націоналістичних лібералів, що піддержують його.

М. Троцький.

І в неволі буває воля.

Кількасот тисяч російських полонених у Німеччині й Австро-Угорщині, серед яких одну третину становлять Українці, хоч і терплять страшний тягар невольничого життя, але під деяким оглядом зазнають більше волі ніж в „Матюшкві Росії“.

Спеціально треба се сказати про Українців.

Позбавлені „вдома“ політичних і національних прав і змоги всякого вияву особистих і громадських бажань попадають великі маси російських салдатів у неволю до свого ворога й тут дістають змогу заспокоєння своїх культурних потреб, приходять до національного освідомлення й починають жити всею повнотою національних інтересів і змагань.

З жадністю голодних кинули ся свідомі одиниці до свого рідного, забороненого в Росії, друкованого слова, пускаючи скрізь за українською книжкою й часописом. За ними потягла велика сіра маса полонених. Пішов їй назустріч Союз визволення України.

В цілім ряді таборів, в одних наслідком почину зовні, в інших самочинно, повстають українські бібліотеки, хори, оркестри, театри. В кількох таборах за ініціативою і при помочи Союзу переводить ся плянова організація культурно-просвітної праці й національно-політичного освідомлення.

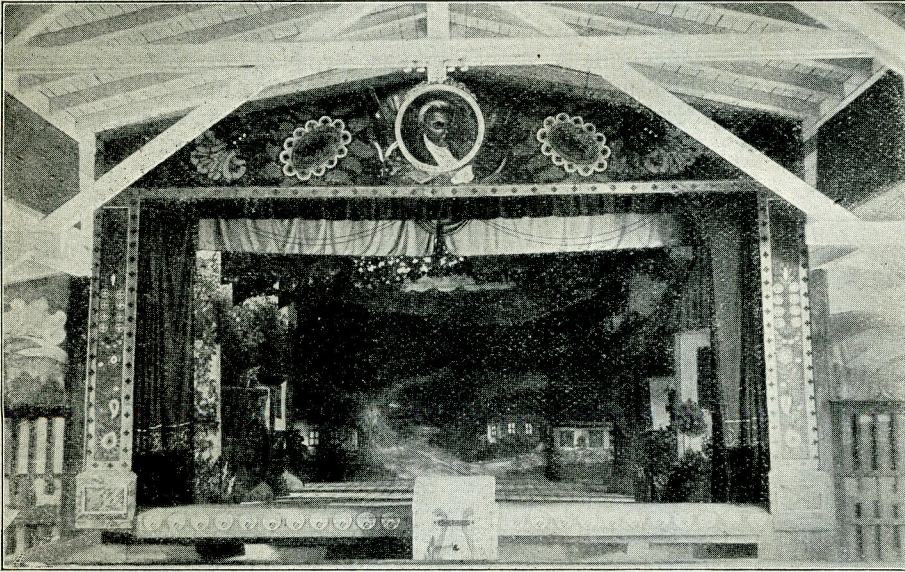
Відбувають ся систематичні популярні виклади з українознавства, читають ся курси політичних і економічних наук, ведуть ся показові курси з господарства й кооперації, закладають ся народні школи, кооперативні чайні, заповогові каси й інше, вкінці видають ся українські часописи.

Кожда галузь роботи ведесть ся через спеціальну організацію, зложену з самих полонених, збудовану на демократичних підставах, об'єднаних у керуючій центрі.

З таборів, де ведесть ся освідомлююча праця систематично, переносить ся вона через обмін людей в інші й захоплює десятки тисяч людей.

Почули ся наші люде в неволі вільними від усяких заборон російського режиму й творять підстави будучого вільного життя на Україні. Значінне сього факту незвичайно велике. А зроблена в таборах робота дасть незвичайно багаті наслідки.

В.

Серед полонених Українців. Театр в однім з таборів полонених в Австрії.

Полоненим.

Друзі невольники! В ніч різдвяну
Казку-б я вам розповів чарівну,
Щоб ви на крилах легеньких її
Вільно полинули в рідні краї,
В рідні оселі, до білих хаток,
До матерей, до жінок і дітей,
Що, дожидаючи все здалеки,
Плачуть безрадні не дні, — вже роки...
Щоб замість крику чужих вартових,
Що стережуть устосплетений дрім,
Вас колесав срібний диточий сміх
Кинутих вами маленьких сиріт;
Щоб усміхнулись і ви у ночі,
З рідними, з дітками в церкву йдучи
Свято веселитесь, надійне стрічать —
Матір Велику з Дитятком вітять.

Хто-б не були ви, — по світу всьому
Нам збудували однаку тюрму;
Націй, ремігій не час розглядать, —
Чейже однаково мусим страждать?

Друзі, знесилені в праці тяжкій!
Як вашим душам потрібен спокій, —
Так би хотів я в вінку казковім
Цвіт забуття дати змученим їм.

Друзі невольники! Сили нема, —
Казкою тішитись — мабуть дарма:
Бють нас, гоїдають голодні вітри,
Бо нас не бачить, не чує зори...

Там — десь за дротом життям клекотить,
Хто ще живий, постигаєтє ся жити.
Але не нам у тюрмі в чужині
В церквах засяють привітні огні,
Дзвони задзвонять учні..

Друзі невольники! В ніч різдвяну
З вами всіма я журиливо зітхну,
Знову в серпанок жалю угорнусь,
З туюю в небо прозоре звернусь;
Як дзвони ударять учні,

Бога шукатиму,
В Бога питатиму, —
Знав про нас Він, чи ні?

Полонений О. Кобець.

Серед полон. Укр. Артисти штуки „Крути, не перекручуй“ (жіночі ролі грають, розумієтє ся, мушцини).

В різдвяну ніч.

(Панні Ірені Вариводівній в альбом).

...Ой, у полі три берізоньки
До кукки зрослись;
Гилочками немов ручечками
Дружньо обнялись.

Вітер вів, хуга вив,
Бє по струнах верховіть;
А під ними — стрілець молоденький
На варті стоїть...

Вже час би, здаєтє ся, а зміни нема...
Солодкий, настирмивий сон обійма...
А ніч яка довга! Як буря шумить!
Хочби зупинилась, спочила на мить...

— Бов, бов... Долітає десь здалеку дзвін
І в бурю влітає акордів розин.
— Бов, бов... Промайнуло і знов навкруги
Тиша... Серед бурі шумлять лиш сніг:

— Не спи, молоденький вартівник, не спи, —
Чи бачиш, — кругом бовваніють горби? —
Насилано з нас за наметом намет, —
Там ворог твій лютий вже гострить багнет.

Він вовком підлізе в найкращую мить,
Як сон твої очі сріблом заслітить;
Як будеш душею далеко вітять, —
Він кине тє ся.. Варті тобі вже не здасть!...

— Ой, ні — весь здригнув ся юнак вартовий,
— Я бачу... Там — степ, там — намет сніговий;
Над степом схилила ся ніч різдвяна, —
Приспить, заколише все лихо вона.

— Нема там нікого, — берізки скриплять, —
Людина й звірина, — усі тепер сплять;
Скорив ся сій ночі і ворог лихий —
І він не посміє порушити спокій.

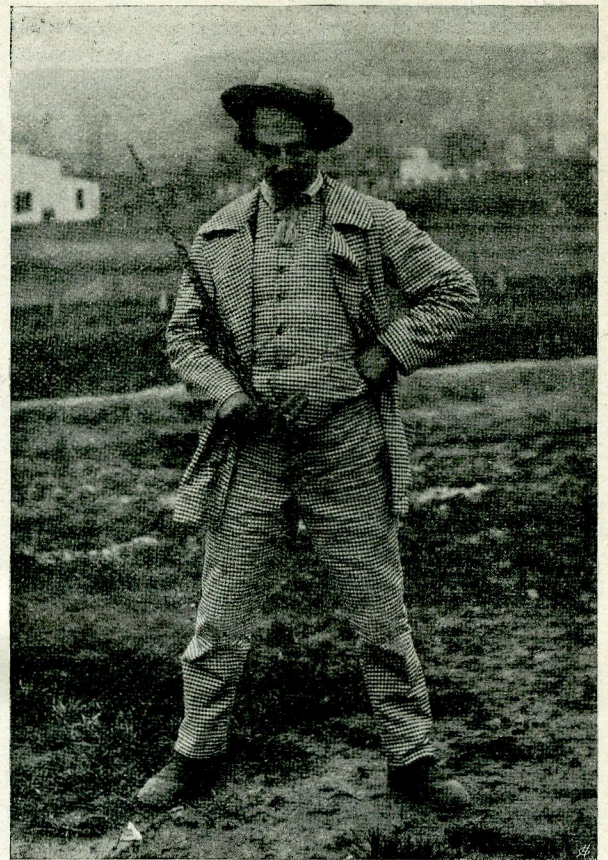
— Бов, бов — чи то дзвонять, чи стріли гудуть?
Невжеж і в сю ніч одпочити не дадуть?

Знов крови, ще крови схотять вороги, —
 Напоять, розтоплять холодні сніги?
 — Та ні-ж, заспокой ся, — берізки скриплять, —
 То дзвонять далеко, а в полі всі сплять.
 Намет над тобою ось буря напне, —
 Душа твоя в мріях сріблених пірне.
 — Чи чуєш, чи чуєш? — Говорять церкви...
 Різнотонними
 Дзвонять дзвонами
 (Там, де їх ще не захоплено,
 На гармати не розтоплено).
 Чи чуєш, чи чуєш? — Гукають, — де ви?
 Гукають, питають:
 Де ділись орли?
 Іди, привітай ся, — своє ти одбув, —
 Дві ночі різдвяні вже в полі пробув;
 А де-ж тобі взяти ще сил надлюдських? —
 — Не спи, бо там — ворог — нагадує сніг.
 — Ой, ні — геть зрадливі,†настирливі сні!
 Я варту несучу, я... я... для вітчизни...
 І степ я зорю й небезпечний намет, —
 Для ворога-ж маю я також багнет!
 Гукають, питають —
 Де ви?...
 — Там мати чекає безрадна, стара, —
 Там плаче, там тужить за братом сестра...
 Іди... Там над рідним, над тихим селом,
 Що вбралось, вгорулось блискучим сріблом,
 В красі незвичайній небесна блакить
 Огнями-зірками тавмно горить.
 І церков усю — од хреста аж до ніг
 Прибрав в діаманти мінливий сніг;
 Пестливо зірки заграють, мерехтять,
 З хрестом золотим цюць в тиші шепотять...
 — Там мати чекає безрадна, стара, —

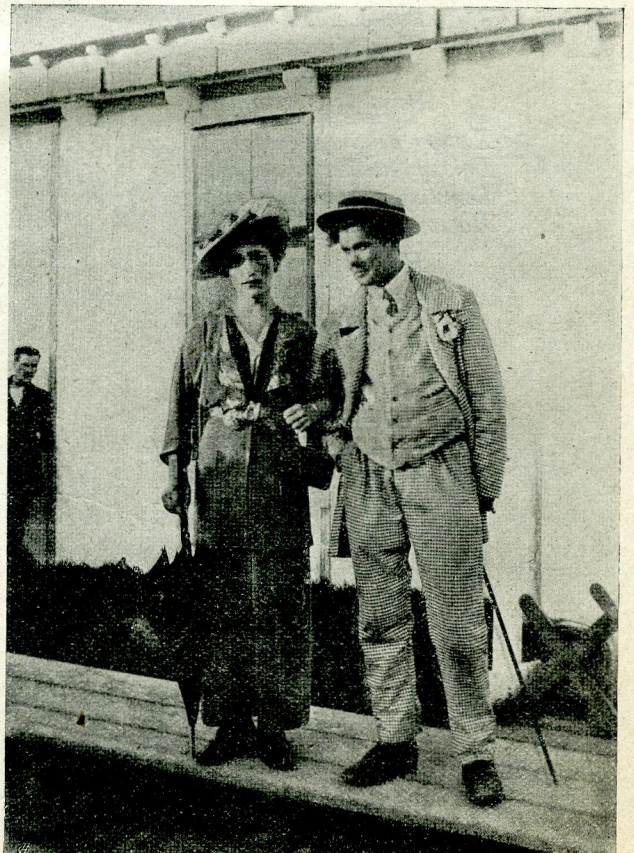

Полонений-артистка.

Писарь з „Бурлаки“.

Там плаче, там тужить за братом сестра...
 Лети
 Туди
 — На хвилях снів
 В човні, найкращому з човнів...

Проня і цирюльник Голохвостий у пєсі „За двома зайцями“.

Як сядуть вони за убогим столом
Навколо вечері,
Невидимим ти промайнеш під вікном
І пройдеши крізь двері.

— Мій синку, мій любий — ти вдома?
Тебе десь виснажує втома? —

Сідай, одпочинеш.

По довгій розлуці ти — з нами!
А я турбувалась все снами
І думала... Думать боялась... Зашинеш...

Чоюсь і не знаю, в останні дні
Я бачила сни, любий синку, страшині:
Десь полем блукала, а поле — в тернях
І кровця чорнів на всіх колючках.

Десь сови кричали в далекій гаю
І все — мов чинали на душу твою.
Та мабуть дійшли десь моління й жалі,
Я бачу — зі мною знов дітки мої.

Сідай же, синочку, сідай до стола,
Хоч їстоньки? — Ось я й кутю подала.
— Мамусю, додайте ще меду куті,

Не хочу такої;

Чи мало трапляло ся в вашім житті
Вечері іркої?

— Ну, годі, сестричко, — сумна чоюсь ти,
Тепер же я — з вами!

Всіміжнися та лямпу вору підкрути,
Іж, не турбуй даром мами.

Хай світло горить, — будем ніч різдвяну
Стрічати веселі хоч сю, хоч одну!

Заглянь у віконце, — як сяють зірки...
Он, чуєш, лунають вже скрізь колядки:

„Не нова новина, —
В світі хуртовина
Росходилась, розулялась.
Хто-ж її зупине?“

Розпустила крила,
Ясну ніч закрила
І серпанками жалоби
Світ весь оповила.

Хмару оловяну,
Грізну, неблагану
Котить-гонить, розсипав
Навіть в ніч різдвяну.

Нищить все, ламає, —
Цвіт життя стинає
І кладе, кладе могили, —
Краю їм немає.

Богочоловіче,
Миру керманіче,
Принеси в світ шматку миру, —
Люд змарнілий кличе.

Заповіді нові
Браїтва і любови
Кинь в обличчє, кинь у груди
Бурі всесвітовій.

*

Ой, не йди, Великий.
Чуєш — зойки-крики?
Розіпне тебе младенцем
Синедрион дикий.

За слова любови
Втопить в морі крові, —
Попливе по чорних хвилях
Твій вінок терновий.

Буде в морі плавать,
Піну хвиль кривавить,
А люд буде во вік віки
Тільки імя славить...“

— Бов, бов... Чи то дзвонять, матусю моя?
Чи може то — стріли? А ворта? Де я?

Ой, пізно прокинувся стрілець молодий, —
В віконці майнув, блиснув хрест золотий...
Підкривсь таки вовк і ударом одним
Порвав злотну нитку багнетом страшином.

І потім посунулись сірі ряди,
Ряди на ряди набігали...
А буря мела, замітала сліди, —
Червоні струмні застинали...

Там мати блукає по полю колючому
І все чоюсь наче шукає...

Гей, ради не дасть тому болю пекучому,
Що серце чуткєв стискає...

О. Кобець.

На Свят-Вечір.

Зимовий уранішній туман густою хмарою повис над яри, долини, гори та ліси й ховав у своїх велетенських обіймах одну з невеличких гірських околиць Горішньої Австрії. Ліворуч простягалися довгі ряди одноманітних, симетрично-розкладених будівель, обнесених високою дротяною стіною, поза якою шведяли закуті з голови аж до ніг в довжезні одяги часові! — То табор полонених! Він уже розбудився до дневного життя! Чули ся гомін, розмови, долітали гострі уривки якихось незрозумілих речень... Ось роздав ся гудок і на таборових воротах, що вели до міста, замашерували сірі салдацькі ряди. Йшли вони дружно, по чотири, з найріжнішими струментами в руках і, як і завше, несли останки своєї енергії на чужі лани, без жадного протесту, докорів і нарікань! Так проходили партії одна за другою, так довго тягли ся сірі смуги-ряди, всі однаково сумні, обличчя понурі, тупі!

В останній сотні на самісінькому заді йшов ще молодий, великий на зріст, з виразною задумою на чолі, трохи блідий козак — Павло Гонтаренко. Його буйна стать, симпатичне обличчє, на голові чорна смушкова шапка мимоволі зупиняли на собі зір кожного й тутже мимо волі зроджувались якісь нерозгадні думки!... Павло Гонтаренко працює постійно на залізничній дорозі: розбиває камінне, коле дрова, ладує і виладовує найріжніші товари. Прийшли, розмістилися групами й на приказ „старшого“ разом узяли ся до роботи. Загуркотіли тачки, задзвеніли лопати, заходили кирки, аж зпід їх схвачували ся іскри, несли мішки, дерево, залізо, кождому була призначена своя денна „пайка“ й кождий навперегін поспішав її скорше зробити! Павло Гонтаренко сьогодні був у дуже пригнобленому настрою; йдучи на станцію, він ні до кого не обізвав ся словом і так понурий узяв ся за роботу. Довго кидав сірий важкий пісок до вагону. Нараз зупинив ся! Його молоде тіло схилило ся, широкими грудьми на лопату, а темний зір зміряв кудись далеко за гори!... Думки настирливо лізли в голову і, як бджоли в літню спеку, крутили ся, гули, а часом шугали в безмежні простори, носили ся, буяли, але через хвилю відломками падали на землю, а нитка, що снувала золототкані мрії, уривала ся, губила ся, зникала! Нарешті, перед ним повстав виразно сьогодняшній день і він напів голос промовив: „Так нині Свят-Вечір“... і тут здригнув ся, а нові, ще живіші спогади обхопили його бліду, ошарпану істоту!... Ось уже він легкокрилим птахом полинув за тисячі верст!... А тимчасом до станції підкочує поїзд. Чуєть ся оживлений рух, метушня, біганина, встають, сідають, несуть ся святочні привіти й ще одна думка мимоволі влітаєть ся в золотій уяві Гонтаренка: його обличчє проясняєть ся, очі роблять ся

яскраві, веселі й він в захваті кидає ненависну лопату й також ніби всідає до вагону!... Роздають ся дзвінки, пере-клики, поїзд рушає, розганяєть ся, шалено летить, аж гуде, прорізуючи гори, ліси, перескакуючи розроченою звірюкою озера, ріки, лишаячи після себе темні бори, високі гори, великі села, місця, городи!... І бачить він, як перед ним гень простягли ся білі безкраї степи, як несподівано вири-нули золоті голови церков та соборів і як засіяла й усміх-нула ся до його з гори Лавра — мати старого Києва, а за-кований в льоди Дніпро позирнув на нього своїм світлим фантастичним оком!... Поїзд несеть ся, стугонить по довгому через-дніпрянському мостови й вже вискакує на рівні без-межні полтавські дани!... Мелькають хати, рідні хутори!... А снігу нападає якого, чисто геть позамітало села!... Іде шляхом! На дворі тихо; сніг великими кімляхами падає, засипає дорогу, обліплює одяг, бороду, брови, вуса, чипляєть ся на деревах по шляху! Іти стає важко, але Гонтаренко спішить, аби на вечір прибути до хати. Ось уже зостало не багато, від Мурафа не буде п'ять верст: он недалечко бовваніє церквця, розкинуло ся рідне село, а на дворі зовсім вечеріє!... Бовкнув дзвін! — Павло зняв шапку, хотів перехрестити ся!.. Але саме почув ся гострий крик до-глядача, на стаці дзвенів третій дзвінок, сюрчав сюрчок і поїзд відходив! Навколо хапали ся, бігали, брязчали його товариші!... Гонтаренко зітхнув, надів шапку, узяв лопату і став накидати сірій тяжкий пісок до вагону. Але недовго через хвилину він знову був на шляху!.. Сніг уже давно перестав падати, а на небі видко було зорі, а особливо сяла та, що завтра перша віщувала вифелєєвським магам прихід великого Вчителя на землю!.. Нарешті, вигін, млини, з боку кладовище, а широким ярмом простягло ся рідне село, відразу по хатах заблимає світло, з бовдурів підіймали ся високі стовпи сизого диму, а в повітрі почули ся пахощі різних приємаків! Близько роздали ся мекання овець, загавкали собаки й Гонтаренко відразу опинив ся на широкій вулиці. По дворах саме порали ся селяне, хто відкидав свіжий сніг, хто гнав до води худобу, коні бігали, іржали, високо кидали задки, а дівчата в біленьких хусточках поспішно носили на коромислах воду, рожеві, повні мов ті ягоди! Йдучи ву-лицею, Гонтаренко не міг налюбувати ся довгими ожередами соломи, великими стіжками сїна, гарною худобою; декілька разів зупиняв ся, до всього придивляв ся! Ось і рідна хата! Довга, стара стіха спустилась аж під вікна, стіни обстав-лені гарним околотом; відхилив, ще й досі ті самі старі ворота, вони злегенька закрипіли і злющий пес від клуні прожогом кинув ся до воріт, але при першому відкликови: „Рябко, дурень, хіба не пізнав!“ — розумна звірина зупи-нила ся, гарчала й пильно розглядала, а розізнавши, ве-село закрутила хвостом і почепила ся лапами на самісенські груди!.. Гонтаренко переступив поріг. Хата гарно при-брана по святочному. На стінах висять довгі королівські рушники, вінки з пшениці, з барвінку, за образами повно гвоздиків, васильків, мяти; стіл закритий гарною скатертею, по вуглах здоровенні книші, а зверху по два пироги; на покуті накладено пахучого сїна, а в нових горшках стоять понаварювані пшенишна кутя, узвар; перед іконами горить лампадка!.. Його ще ніхто не помічає, але через хвилину зі словами: „діточки, тато, тато!...“ кидаєть ся Павлови на шию молода дружина й упираєть ся довгим поцілунком... Малесенькі Петрусь і Катруся, радіючи, простягають до татка свої діточі рученята, навіть старенькі батько й ненька розхвилювали ся й не знали що сказати синові крім: „Синочку наш дорогий, ти прийшов!“ і утирали сльози. Павло зі всіма привитав ся, голубив діток, цілував у руки, в що-ки, стареньких тата, маму!...

Молоденька Настя хуленько побігла до комори та внесла величезний оберем святочних убрань. Павло разом з дітьми умивав ся, надівав гарну вишиту сорочку. Врешті старий батько, по звичаю, знаходив покрішку, роздмухував в ній вугілля, підсилав ладану й обкурював святих, а всі ставали до молитви... Після сього за прикладом старого усі разом сідають за великий стіл, а старий промовляє: „Слава Бо-

гови, що діждали ся свят, і мені на старість прийдець ся з вами повечеряти, нехай померлі царствують!“ При сїм відламував кусник хліба, хрестив ся, клав у рот, наливав чарку вистоялки, випивав сам, а тоді вже підносив усім по черзі, не минаючи й малих „пудвірків“. Їли спочатку борщ, смачну смажену рибу „сулу“, пироги з капустою, грушами, маком, квасолею, а на остатку з медом кутю, узвар. Зачинали ходати „вечерники“, а молода мати ви-проважала і своїх Петруся й Катруся! — По вечері Павло розказував усім, скільки то він набрав ся лиха на позиції, набідував ся за два роки в полоні. Його уважно слухали й тяжко зітхали, а Павловим радошам не було кінця, що добрав ся здоровий до своєї хати!... Якось переступив поріг старий Пелех... — Роздав ся пронозливий крик „Рятуйте!“ й розбудив Павла!.. Мимо нього бігли товариші й він сам машинально побіг у той бік, де чув ся крик. Величезний ящик придусив земляка й він посинілий тяжко стогнав. Нарешті висвободили!..

Скоро прогук на обід гудок, товариші кінчали свої „пайки“, збирали струменти та строїли ся до табору. Тільки Гонтаренко не скінчив своєї праці й велика купа піску зо-стала неперекиданою, а за се доглядач його добре вилаяв!

Повертаючи до табору, Гонтаренко запитав у свого товариша Загребельного: — Чи ти не забув, що сьогодні у нас в дома Свят-Вечір? — Ет, пощо й згадувати! — від-повів якийсь нервово Загребельний і розмова урвада ся!... По обіді на роботу не пішли, бо готували ся зустрінути свято! Павло сховаєть з початку до голярні, а тоді викупав ся в бані, почистив гарно одяг, а коли на небі сховаєть ся перша зірка, зачав збирати ся до таборової церкви слухати вечерню!

Полонений Українець з Слобідчини

Кость Пархоменко.

Военна колядка.

(Мельодія: „Предвічний родив ся...“).

*В студеній хаті плачуть діти,
Що йде рученьки загітти;
Тато пішов на війну,
Мама пішла по селу
Що розледіти.*

*А колись у сю святу днинуку
Вбирали у кутку ялинку:
Різнобарвні свічечки,
Образки, медвінички
Замкнену скринку.*

*Як зійшла в небі перша зірка,
Брав тато свічку із одвірка
І сідали до вечері
Всі утішні і веселі —
Годино зірка!*

*А тепер зірок не злічити
І нічим в хаті засвітити,
Мама пішла, не вертає,
Дітвора в плачі куняє,
Плач йде в блакити.*

В. Атамашюк.

Литовці.

Етнографічна межа Литви починаєть ся на півночі на побережжя Балтійського моря, там, де курляндська губернія межувала з Прусією, й тягнеть ся на протязі 30 кільоме-трів по морському берегу, потім іде приблизно по межі між ковенською та курляндською губернією; у віленській губер-нії литовська етнографічна територія займає північну ча-стину свенцянського повіту, західну частину віленського по-віту, троцький і частину ошмянського повіту. В городненській

губернії Литовці заселяють її північний кут. У сувалкській губернії литовськими є повіти владиславівський, маріямпільський, волковиський, кальварійський, більша частина сейнського й частина сувалкського. В Прусії Литовці живуть в північно-східній Україні в кількості 121 тисяч і творять там 2% цілого місцевого населення. По статистиці 1897 р. в Росії жило 1,658.532 Литовців. В енциклопедичнім словнику Брокгауза й Ефрона зазначено, що в північно-західнім краю живе 2,458.825 Литовців, разом з пруськими Литовцями й емігрантами поза межами Європи литовський народ числить не менше 3 мільйонів.

Національна територія Литовців обіймає понад 88.000 квадратних кілометрів, на ній Литовці творять навіть по російській статистиці 1897 р. 60% цілого населення. Поза тим тут живе 13% Білорусинів, 11% Жидів, 9% Поляків, лише 4% Москалів і 3% Німців.

Національна свідомість литовського народу є запорукою того, що число його членів не буде зменшувати ся на користь Москалів або Поляків. У містах литовської території число Литовців не зменшуєть ся, а постійно зростає.

Історична доля Литовців була довгі століття получена з історичною долею українського народу. Входячи в склад Великого Князівства Литовського, в 1569 р. (люблинська унія), Українці були получені через Литву з Польщею. Але получена з Польщею Литва мала свою широку автономію, одною з головних підстав якої було литовське державне право, сформульоване в так званім литовським статуті. Окрім того Велике Князівство Литовське мало свій окремий найвищий суд — литовський трибунал, своє військо, своїх вищих державних урядників і т. д. Але польські магнати не дуже-то шанували литовську автономію й се було джерелом постійної внутрішньої боротьби між Польщею й Литвою. Польсько-литовські контрасти загострювали ся инколи до такого ступня, що в 1655 р. литовська шляхта під проводом Радзивілів видала формальний акт про відокремлення від Польщі та про своє прилучення до Швеції. Але вороги Швеції не допустили до збільшення її литовськими землями. По розпаді польського королівства майже ціла етнографічна територія Литви остаточно припала Росії в 1815 р. Обіцянки, дані Литовцям, поважати права й привилеї, які мала Литва досі, російське правительтво зламало дуже скоро найбрутальнішим способом. Литву повернено в одну з багатьох нещасливих чужоземних російських провінцій. Російський гніт зробив ся тут остільки незносим, що багато Литовців взяло навіть участь у польським повстанню 1831 р. проти Росії. Разом з знищенням польської автономії після цього повстання знищено й осталики тих національних прав, які Литовці ще мали в сувалкській губернії, що належала до конгресової Польщі.

Окрім чисто національного гнету Литовці яко католики зносили й тяжкі релігійні переслідування. Спільний релігійний гніт, який терпіли разом Литовці й Поляки з боку російського правительтва, зменшував національну відпорність Литовців супроти Поляків, тому польонізація Литовців прибрала тут ще більші розміри ніж русифікація. При загальнім переслідуванню „інородців північно-західного краю“ російське правительтво затушовувало ріжниці між Поляками й Литовцями, переслідуючи їх часто яко „католиків“.

Дня 22 мая 1864 р. видано закон, по якому католики, себто Литовці й Поляки, не мали права діставати посад, на яких вони могли мати близькі зносини з народом. Тим самим всі посади в державних і місцевих інституціях, при поліції, почті, а навіть і в наукових інституціях на Литві зайняли „справжні Росіяне“. Ся політика безмежної русифікації постійно збільшувала ся протягом 30 років і 20 лютого 1894 р. міністер комунікації видав таємний циркуляр, аби всі зайняті на залізницях, при річній комунікації, битих шляхах і т. д. були „православними Росіянами“.

Не гірше господарювали російські адміністратори й на селі. Дня 23 грудня 1865 р. видало правительтво закон, що

забороняв католицькій шляхті, як польській, так і литовській, яка зрештою була вже дуже малочисельна, купувати маєтки в місті або на селі. Оренду правительтво також обмежило на 12 років. Дня 20 лютого 1894 р. єї розпорядки поширено також і на протестантів, а навіть на тих Росіян, що оженили ся з особами „чужої віри“.

Земельна політика російського правительтва супроти литовського селянства була инша. Воно старало ся відокремити селянство від останків литовської шляхти, а разом з тим відокремити в самім селянстві „покірних овець від упертих козлів“. Правительтво видало 13 липня 1868 р. приказ, аби селяне, які хочуть набути землю, внесли просьбу до губернаторів і додавали до сього свідоцтво політичної „благодяжності“.

Але не зважаючи на єї перешкоди, по останнім нещасливім польським повстанню 1863 р., що сильно ослабило поміщиків і на Литві, литовські селяне набули собі досить велику земельну власність. У ковенській губернії селянам належить майже стільки-ж землі, як і дідичам. А в сувалкській губернії селяне мають тричі більше землі ніж дідичі. Але всеж литовський селянин пересічно має небагато землі, більш третини литовського селянства належить до малоземельних і безземельних. Се ясовує низьку зарібну платню на Литві й величезну еміграцію; до самої лише Америки виїхало напр. в 1907 р. до 30.000 литовських селян. Еміграція з Литви так само, як і з України, спричинена у великій мірі тим, що російське правительтво навмисне держить повенолені нації в темноті, а тим самим і не дає спроможности провадити добре своє господарство.

Супроти литовської мови в школі й громадських інституціях правительтво провадило таку саму політику, що й на Україні.

Правда, в момент прилучення Литви до Росії просвіта на Литві не було так розвинена, як по Україні; університет у Вільні не був литовським огнищем науки. Русифікаційна політика заступила лише місце польонізації литовського народу. Віленський університет закрито в русифікаційних цілях ще в 1832 р., разом з ним замкнено й багато середніх шкіл, які удержувано почасті приватними засобами, й дуже багато низших шкіл.

Замість сього правительтво стало заводити російські школи, в першій мірі воно заснувало три духовні семинарії, мужеські й жіночі гімназії у Вільні, Ковні та Сувалках, та профімназії в Шавлях та Маріямполі, розумієть ся, всі з викладовою московською мовою. Лише в Сувалках і Маріямполі дозволено науку литовської мови, зрештою лише дві години тижнево. Релігії вчили спочатку литовських дітей в рідній мові, але вже в 1871 р. міністер просвіти гр. Толстой завів московську викладову мову й для сього предмету.

Ранійше в Литві були школи при кожній парохії, а крім того було багато приватних „мандрівних“ шкіл. Після прилучення до Росії єї всі школи заборонено під погрозою великої кари. Замість того засновано російські школи в дуже обмеженім зрештою числі, на 10—20.000 мешканців припадала лиш одна школа.

Але й до сих шкіл, чужих для населення і мовою і вірою і складом учителів, Литовці майже цілком не ходили, лише крайня потреба піднесення просвіти примусила їх згодом ходити до шкіл міністерства просвіти, а до церковних шкіл Литовці і в останнім часі майже зовсім не ходили.

Не зважаючи на всі змагання російського правительтва держати Литовців у темноті й русифікувати їх, процент грамотних серед Литовців досить високий, а саме 52%. Литовські батьки уважали своїм національним обовязком хоч крадькома вчити своїх дітей принаймні читати по литовськи. Щодо того Литовці можуть бути добрим прикладом для тих Українців, які не вчать своїх дітей навіть і говорити в рідній мові, а тим менше писати.

В часі визвольного руху, коли литовський народ виборов собі деякі права на просвіту, в Литві почали засно-

увати багато приватних низших і середніх шкіл, в яких вчили дітей литовські вчителі й учительки.

Разом з тим почали засновувати в Литві й різного роду культурно-просвітні товариства. Важливішими з них було „Світло“ (Zilurys) в сувалкській губернії з декількома тисячами членів. Воно мало кілька початкових шкіл з литовською викладовою мовою, жіночу гімназію в Маріямполі й кілька бібліотек—читалень і т. ин. Напрямок цього товариства — клерикальний. Через стару, міцну церковну організацію це товариство позасновувало по цілій Литві свої філії, числом до 50. Воно мало й свій тижневик — „Джерело“ (Szaltinis). Подібне ж товариство „Сонце“ (Saulė) існувало і в Ковенській губернії, воно мало кілька шкіл для дорослих, курси для підготовки учителів, двокласову школу і т. д. В сувалкській губернії існувало крім того культурно-просвітне товариство „Світ“ (Sviesa), в яким зорганізувалися поступові верстви населення; воно мало 18 філій, майже 700 членів, більше ніж 10 бібліотек-читалень, кілька театральних труп і хорів, між иншим воно займалося і розповсюдженням поступової літератури в литовській мові. Далі треба згадати „Товариство расповсюдження литовських бібліотечок“, яке засновувало в глухійших сторонах Литви невеличкі дешеві бібліотеки. Крім того у Вільні заснувалося „Литовське наукове Товариство“, що мало свій невеликий музей і бібліотеку. В літку 1907 р. зорганізувалися два товариства литовських жінок, що працювали до досягнення прав для жінок.

М. Троцький.

(Далі буде).

Огляд воєнних подій.

В останніх тижнях розвивалися у зв'язі з війною тільки воєнні події на румунських побовищах. На всіх інших фронтах було розмірно тихо. Найбільшою подією останніх днів треба уважати відкинення мирових пропозицій державами порозуміння, які зазначили в спільній ноті, що мирове пропозиція держав почвирного союзу без подання докладних умов мира не є ніяким пропозицією. У зв'язку з таким становищем держав порозуміння до пропозиції їм помірності треба уважати натяки часописей держав порозуміння на великий загальний наступ їх військ під весну 1917 р. поглядом їх правительств. Коли в найблизших місяцях не прийде до мирових переговорів, ясно, що центральні держави мусять рахувати ся з могутньою офензивою своїх противників на весні 1917 р., до якої, розуміють ся, і відповідно приготують ся. Отже за кілька місяців готові ми бути свідками небувалих ще досі в світі воєнних дужань, вислід яких, очевидно, означити тепер неможливо.

Переходячи до поодиноких фронтів треба зазначити, що образ воєнних подій на східнім фронті від Балтійського моря по Карпати не різнився нічим від свого образу в старім році. В останніх днях приходило тут у кількох місцях, між иншим на полудне від Риги, на полудневий захід від Дінабурга і на захід від Станиславова до невеликих стріч передніх відділів. Зрештою було зовсім спокійно.

На фронті архикнязя Йосифа вели ся бої з давньою силою й давнім завязаттем. В останніх тижнях арміям ген. Кевеша й Арца вдало ся відперти остаточно російські масові наступи з лісстих Карпат, а се мало той наслідок, що війська архикнязя Йосифа рушили вперед, хоч Росіяне старали ся спинювати їх похід у гірській області Молдави на кождім кроці. Тепер посувають ся вони в напрямі Серету та зводять дальше побідні бої з російськими відділами.

Також група військ славного Макензена поступала всюди вперед. В останніх двох тижнях зайняла вона знову нові місцевості й нові простори так, що війська центральних держав опанували вже Волощину в цілій її розтягlosti, а тепер стоять у Молдавії перед оборонними лініями Браїли й Фокшані. 2 січня с. р. побилла упяць девята армія російські задні відділи й тепер наступають німецькі й австро-угорські війська з заходу й полудня на мостові укрі-

плення коло Фокшані та Фундені. Очевидно побідники збирають дальше воєнні трофеї у формі багатого воєнного матеріалу й великої кількості полонених. На разі держать ще Румуни мостове укріплення між Буцауль і Дунаєм. Зате на схід від Браїли зайняли німецькі й болгарські війська в Добруджі сильно боронені позиції Росіян і відкинули їх в північно-західний кут у напрямі на Мачін. Таким робом окриленне Росіян і Румунів наступає з трьох сторін і стісняє їх, не зважаючи на геройську оборону перших, чимраз сильнійше. Тепер ходить вже про саму лінію Серету та про обидва великі мостові укріплення Фокшані й Браїлу. Колиб Росіяне разом з Румунами не могли удержати ся і на лінії Серету, то тоді була-б загрожена не тільки ціла Молдавія, але й Бесарабія і дальші чисто українські області аж по Одесу.

На західнім фронті триває від 19 падолиста по нинішній день розмірний спокій. Тільки в кількох точках над Соммою і в області Масы приходило до боїв артилерії, боротьби ручними гранатами й поменших стріч дрібних відділів. Новий французький генерал Нівель, вибраний наслідником Жоффра, колишнього побідника над Марною, що тішив ся славою національного героя, якому республіка надала відновлений титул „маршала Франції“, не підприємив на разі нічого, що принесло-б йому які небудь успіхи. Нівель стоїть перед довершеною дійсністю, значить, зі стратегічного боку перед закостенілою позиційною війною, а хоч він успів недавно досягнути деякі здобутки під Верденом, сумнівна річ, чи яко начальний полководець зможе коли небудь довершити пролому німецьких ліній. В самій Франції радять тепер над розпорядками, що являють ся конечними для заспокоєння потреб оборони краю. В комісії, якій повірено сей проєкт закону, заявило ся 23 членів проти, а 10 за, одначе зі змінами. Також Англія забираєть енергично до заведення мобілізації цивільного населення, щоб вже раз досягнути побіду. Отже незабаром повстане там нова промилова армія для воєнних цілей.

На італійським терені війни не зайшло ніщо важне. Мабуть з причини великих сніжних заметілей і сильного зимна застановлені там на якийсь час всякі воєнні операції.

Про армію ген. Сарая не чути від якогось часу нічого. Справді дивно й цікаво, на що вислано сю армію на Балкан і пощо вона там безцільно держить ся по нинішній день. Чейже ясно нині всім, що місія її цілком не повела ся і ролі своєї вона зовсім не відіграла!

З турецьких теренів війни не наспіли ніякі вісті про які небудь воєнні події.

I. H.

Син України.

Sohn der Ukraine, Roman von Edith Gräfin Salburg. Leipzig. Verlag von B. Elischer Nachfolger.

Роман відомої талановитої німецької письменниці графині Едіти Зальбургі є дуже характеристичним показником зацікавлення німецького громадянства українським народом. Твір красною письменства ширить ся в кругах, до яких часто не доходять ані науково-популярна брошура ані навіть газетна стаття. Публіцистика призначена для означеного, хоч і широкого круга осіб, — красне письменство для всіх. Тому Українці можуть бути вдячними німецькій письменниці вже за самий вибір теми для свого роману. Та й артистична вартість цього твору немала.

Психологічною основою роману є глибоко гуманне відношення авторки до всіх поневолених і скривджених, втілене нею в особу професора Брентіна. Головною особою роману є властиво служниця родини професора — Ганна, що з побожною відданістю дбає про гуманного професора. Син України — Сілан Воротов є додатковою особою в романі; не виключено, що титулюючи свій твір письменниця хотіла не лише надати йому більшої актуальности, а й звернути тим самим увагу на українського героя німецького роману.

Артистичної цілості роману надає ідеально змальована особа професора Brentina, що виводить на спільний шлях людського життя Ганну й Воротова. Не зважаючи на те, що Воротов являє ся лише другорядною особою, його психичне відродження на службі в гуманного професора представлено досить послідовно. Воротов починає свою працю садовника в улюбленім саду професора яко людина, надломана надмірними стражданнями. Довгі роки тяжкого життя, урядових переслідувань і нарешті страшної російської каторги зруйнували фізично, а головним чином психично нещасливого сина України, а навіть позбавили його власного імени. Сіланом Воротовим звав ся вірний товариш сина України, що вмираючи по відбутій каторзі, віддав йому свої папери й дав таким робом нагоду втікти за кордон. Справжнє імя сина України в романі не згадуєть ся.

І в домі професора Воротова спочатку уважають Москалем, але відживаючи яко людина під добротливою опікою професора й Ганни, Воротов відживає як Українець, заявляючи принагідно професорови, що він є сином 35-мільйонного українського народу. Дід Воротова був ще завзятим Українцем і міцно сидів на прадідівській землі. Але його батько вже відірвав ся від рідного ґрунту, повів ся до північної російської столиці й загинув серед чужого ворожого елемента. Одначе син України на чужині відроджуєть ся й своїм духом повертаєть ся до неьки України. Німецька письменниця представила в своїм творі в ориґінальних обставинах один з тих мільйонів психичних процесів національного відродження, якими були такі багаті останні роки національно-політичного життя українського народу. З сеї точки погляду роман графині Зальбург може бути для Українців не лише цікавим, а й національно-виховуючим.

В кінці книжки авторка провела досить інтереєне, хоч і досить випадкового характеру порівнянне між одним представником тої частини Жидів, що не зважаючи на всі переслідування, хочуть за всяку ціну служити „великій Росії“, й сином України. Українець відповідає тут Жидови, який намовляє його повернути до Росії, що він не піде вже ніколи служити російським гнобителям поневолених народів.

Загалом в авторки „Сина України“ видко значно більше артистичного чуття ніж ґрунтовної знайомости з українським народом. Можемо побажати, щоб пановна авторка й на далі не втратила цікавости до Українців і основнійше зазнайомила ся з ними, та щоб українським читачам незабаром довело ся перечитати „Сина України“ в українським перекладі.

М. Троцький.

Вісти.

До наших Читачів. Попереднє число спізнала друкарня, що приобіцяла доставити число до адміністрації в суботу, а в дійсности доставила у вівторок. У 131 ч. при останній коректі переставлено на стор. 11: в шп. 2 з низу четвертий рядок має бути другим.

Видавництво українського тижневника „Ukrainisches Korrespondenzblatt“ повідомляє своїх передплатників і читачів, що від нового 1917 року з причини подорожіння коштів друку не буде висилати дарових примірників. Ціну передплати підвищуєть ся на 12 К річно і 6 К піврічно, поодинокє число коштуватимє 30 сот. Адреса видавництва: Відень, VIII. Josefstädterstraße 43, I. Stock, Tür 8. Назву часописи скорочуєть ся від нового року на: „Ukrainische Korrespondenz“.

В зайнятих областях Галичини. Київський жидівський заповоговий комітет дістав офіціальне звідомленне, що чортківські виселенці можуть вертати назад до Галичини. Тільки замість вертати до Чорткова вони мають поселити ся в Снятині. Всього може вернути 4000 людей.

Литовська часопись у Вільні. Недавно піднесено питання про видаванне литовської газети у столиці білорусько-ли-

товської землі. Перше число мало вийти коло Нового Року.

Серб—попом для волинських Українців. Пишуть до нас з Волині тамошні Українці: „В початку сього 1916 року було в Ковлі два православні попи Румуни. Тепер в часі Різдва буде в Ковлі мати відправу православний поп Серб, що української мови зовсім таки не знає. Невжеж не знайшло ся-б такого попа Українця? Се було-б користно не тільки з реліґійного погляду, але й з національного, присутність на Волині попа-Українця бажана навіть в цілях самої австрійської держави. Чи може задовольнити реліґійні потреби, до того ще національно розбуркати Волиняків-селян — Серб, що нашої мови не знає? Просимо в сій справі вдати ся, куди слід. Як нема православного, краще хай буде унійт, але Українець“.

Збірка на різдвяні дарунки для українського легіону. На просьбу „Української Боевої Управи“, а заходом п. посла Василька зложили поодинокі віденські банки й приватні на різдвяні дарунки для українських Січових Стрільців такі жертви:

від австрійського Банку для країв:	3000 К.
від долішньо-австрійського Ескомптового Товариства:	2000 К.
від загального австрійського земельно-кредитового заведення:	1000 К.
від члена палати панів Павла Шеллера:	1000 К.
від члена палати панів Антона Дрегера:	500 К.
від Акційного товариства фабрики цукру в Хропні:	500 К.
від Віденського Союзу банків:	500 К.
Разом	8500 К.

Привіт полонених Українським Січовим Стрільцям! Редакція нашої часописи дістала з одного табору в Австрії від полонених Українців отсей різдвяний привіт Січовим Стрільцям:

„Вам щирим Синам України! Вам — справжнім виконавцям Кобзарєвого Заповіту! Вам — гордошам української думки, красє українських традицій! Вам, що буйний квіт життя віддаєте за волю України, — ми, слобідські полонені Українці, складаємо свої найщирші Різдяні привітання!“ (Підписи).

Таборова чотирикласова народня школа імени Бориса Грінченка. Пишуть з одного табору в Німеччині: 10 місяців уже минуло від того часу, як в нашім таборі засновано народню школу. В продовженню сих десятих місяців наша школа мала вже два шкільні роки — кожний рік по п'ять місяців. Другий шкільний рік має закінчити ся до Різдяних свят. Від 20 грудня вже розпочали ся в школі іспити, які будуть тривати аж до 24 грудня. Після іспитів оголосить ся учням, хто з них переведений із нижчої у вищу класу, а хто ні, і також оголосить ся недовгі феріі. По феріях (мають вже аж з новим роком) розпочнеть ся третій шкільний рік науки в школі. Перед сим має набрати ся нову першу класу (учнів теперішньої класи переведець ся в другу класу). Учнів у всіх чотирьох класах тепер є 360.

„Пнуть ся у пани“. Пише нам один полонений: „У новому робочому таборі нас Українців є два... Правда, є ще 8 хлопців з подільської та волинської губернії, тільки що на великий жаль вони себе за Українців не рахують, а як то кажуть, пнуть ся у пани, тобто у Поляки, бо самі католики, хоч то і неслухно, бо по польськи жадний з них цвенькати не вміє, а говорять тільки українською мовою... Решта полонених в числі 200 з лишнім самі Поляки. Всі ми полонені Українці шлемо сердечну подяку за вислаємий нам Вістник, бо то наша єдина розвага і потїха. І поздоровляємо панів працюючків у Вістнику з новим 1917 роком і бажємо всього найліпшого. Тїшимо себе надїєю, що новий рік принесе нам волю, нову радієть, щастє і свободу.“ (Підписи).

З листів полонених земляків. Один полонений пише до нас: Од щирого серця дякуємо Вам за Ваші книжки і часописі, котрі ви нам посилаете . . . Ми кинулись до їх, як мати до малої дитини, бо вони нам одчинили очі і показали нам, хто ми і чого ми повинні держати ся. Вони нам показали ту стежку, котра повинна бути самою щирою до нашого серця. Одно тільки у нас горе, що не можемо задовольти ся і тою хвилиною, що маємо після гіркої праці увечері, бо вартовий у нас дуже недобрий чоловік, у восьмій годині уже гонить спати. Товариші, ми дивуємось, за що Ви нам посилаете Ваш шановний Вістник С. в. У. так, як ми Вам не посилали ніодної копійки, бо як говорити ся, рада-б душа у рай, та гріхи не пускають. Но, дасть Бог, і ми Вам колись станем у пригоді. Ми, Руські Українці робочої партії . . . здоровим Вас і ще витають Вас євангелісти й бажають Вам того, що і ми. Бажаєм Вам в Вашій праці Бога до помочи, щоб скоріше одчинили Українцям очі, щоб скоріше розбудили Матір-Україну, щоб давала порадоньку зажуреному сину; як треба в світі жити, щоб люде не сміялись, і як треба ворогів одучити, щоб над нами не знуцались.

Лист полоненого Українця-баптиста. Союз визволення України одержав від одного Українця-баптиста такий лист: Ваші книжки я одержав, за що дуже-дуже дякую, але жалкую, що моє перо дуже слабе перед моїми бажаннями. Цікавість до України завжди була близько до мого серця, бо я родив ся і зріс на Україні. Тепер моє серце чує волю, котра поспіша до Великої України, попереду котрої іде сам Великий Бог! Привітаємо її: слава тобі, наша жадана воля! Слава тобі!

Українські бібліотечки.

Щоб облекшити полоненим набування книжок, видавництво С. В. У. підбрало готові українські бібліотечки з науково-популярних, політичних і белетристичних творів. Бібліотечки мають ся на продаж, починаючи від бібліотечки 1 — 10 корон (з пересилкою 11 корон)
 „ 2 — 20 „ (з пересилкою 21 „)
 „ 3 — 30 „ (з пересилкою 32 „) і т. д.,
 кінчаючи більшими бібліотеками на суму 100 і більше корон. Хто купив першого місяця бібліотечку за 10 корон, може на другий місяць по надісланню нових 11 корон одержати доповненне книжок до 2 і т. д.

Підбір книжок видавництво полишає собі, одначе прийматиме по можливості під увагу бажання замовляючих (більш або менше наукових творів, чи красного письменства).
 Гроші найкраще висилати при замовленні наперед, бо пересилка накладною платою коштує дорожше. На пересилку треба додавати, як то вище зазначено, на кожних десять корон по 1 короні.

Полонені українські громадяне! Вам більш ніж кому небудь іншому потрібно під час перебування в полоні придбати як найбільше знаття, розплющити свої очі та зрозуміти, хто ми й що ми, зрозуміти, які великі сили затаєні в нашій народі, потрібно підготувати себе до боротьби за наші права й нашу волю!

Книга на рідній мові та про рідний край — се те, що розплющує наші очі, підготовляє нас бути справжніми громадянами, єднає нас духово.

Нехай же в кожнім місці, де є тільки гурток полонених-Українців, появить ся бібліотечка. Гуртуйте ся задля сього, складайте гроші до спільної каси та спільно закупавайте книжки, спільно їх і читаючи й обмірковуючи прочитане. Чим ближше до кінця війни, чим ближше до миру й до повороту до дому, тим більше се потрібно. Не гайте-ж дорогого часу!

Замовлення та гроші слати на таку адресу:

Bund zur Befreiung der Ukraina,
Wien, VIII., Josefstädterstraße 79.

Спішіть з замовленнями!

В адміністрації „Вістника“ (Josefstädterstraße 79/6, Wien, VIII. Телефон 13.430, чек. конто 107.090) можна ще набути такі видання „Союзу визволення України“:

Олександр Скоропис-Иолтуховський. Значінне самостійної України для європейської рівноваги	К. г. —20
Т. Шевченко. Кобзарь. Вип. 1. і 2. Кождий випуск бр. 1.— в опр.	1'40
Проф. М. Грушевський. Як жив український народ. Коротка історія України. З малюнками і картою України . . .	—50
Сім пісень. Гостинець для українських воєнків. З нотами . . .	—20
Др. Б. Барвінський. Звідки пішло імя України	—20
Краснов. Що тепер дієть ся в Росії	—10
Др. М. Лозинський. Галичина в життю України	—60
Українські колядки.	—20
Холмщина	—30
М. Возняк. Наша рідна мова. З портретами	—10
Проф. І. Шишманов. Роль України в болгарськїм відродженню (Вплив Шевченка на болг. поетів передвізвольної доби) . . .	—20
Проф. С. Томашівський. Церковний бік української справи . . .	—30
О. Кириленко. Українці в Америці	—50
Др. І. Крип'якевич. Українське військо. Короткий історичний нарис з малюнками	—40
Др. Л. Цегельський. Русь-Україна і Московщина-Росія	—80
Др. Осип Назарук. Слідами Українських Січових Стрільців. З малюнками.	Брошур. 3'50, в оправі 4'50
Prof. M. Hruschewskyj. Geschichte der Ukraine. Teil I	6'—
Prof. M. Hruschewskyj. Die ukrainische Frage in historischer Entwicklung (Укр. справа в історичнім розвитку)	—50
G. Cleinow. Das Problem der Ukraina. Ukraina-як проблема. (Про умови самостійної української держави)	—20
Dr. S. Rudnyckij. Ukraina. Land und Volk. Eine gemeinfaßliche Landeskunde. (Україна. Край і нарід. Загальнодоступна географія України), брошур. 10'—, в оправі	12'—
Україна. Край і нарід. 40 образків з вище наведеної книжки	2'—
H. Boczkowski. Ukrajina a ukrajinská otázka. (Україна й українське питання) По чеськи. З картою України	1'—
V. Choma-Dovskij. Ukrajina i Ukrajinci (по хорватськи).	1'—
Пам'яті Івана Франка (опис життя, діяльності й похорону). Здаєть М. Возняк	1'—
Богдан Заклинський. Що треба знати кождому Українцеві? Трете виданне, з картою України	—30
Іп. Бочковський. Фінляндія та фінляндське питання	1'20
Володимир Гнатюк. Національне відродженне австро-угорських Українців (1772—1880 р)	—80
Др. Євген Левицький. Листи з Німеччини.	—80
М. Богданович. Білоруське відродженне	—40
Наша Пісня. 20 пісень з нотами	—50

Інші видання:

Ростислав Заклинський. Світогляд І. Франка. Ціна 20 с.	
В. Винниченко. На пристаї та инше	—40
Біблія { в подотняній оправі К 3.— з пересилкою 4.—	
{ в шкіряній оправі „ 5.— „ 6.—	
Новий Завіт { звичайним письмом —'60 „ —'80	
{ старослав. письмом —'60 „ —'80	
Біблія на моск. мові { в пол. опр. 4.— „ 5.—	
{ в шкір. опр. 5.— „ 6.—	
Новый Заветъ. Синодальне виданне 1.—	1'30

Гроші просимо висилати одночасно переказом або чеком ч. 107.090.
 Адміністрація.

Зміст: М. Меленевський. Змагання до миру й українська справа. — Австрійсько-українські політики про положенне української справи: Миколай Василько. Граф Чернін—граф Кляж-Мартініц; др. Кость Левицький. Сучасне положенне української справи; Володимир Темницький. Наше нині й завтра. — Анкета в українській справі: Алойзій князь Ліхтенштайн (Відень), Енгельберґ Пернерсторфер (Відень), майор Басерман, проф. др. Дітріх Шефер (Берлін), проф. др. Павло Сальвісберґ (Мюнхен). Будуча Україна; др. Фальк Шупп (Берлін). — М. Троцький. 1916 рік у внутрішнім життю Росії. — В. Ів неволі буває воля. — Полонений О. Кобець. Полонені. В рідзвяну ніч (вірші). — Пол. Укр. з Слобідчини Кость Пархоменко. На Свят-Вечір. — В. Атаманюк. Воєнна колядка. — М. Троцький. Литовці. — І. Н. Огляд воєнних подій. — М. Троцький. Син України. — Вісти: До наших Читачів. „Ukrainisches Korrespondenzblatt“ скорочуєть ся на „Ukrainische Korrespondenz“. Литовська часопись у Вільні. Серб—попом для волинських Українців. Збірка на рідзвяні дарунки для українського лєтону. Привіт полонених Укр. Січ. Стрільцям. Таборова чотирокласова народна школа імени Бориса Грінченка. „Пнуть ся у пани“. В зайнятих областях Галичини. Лист полоненого Українця-баптиста. З листів полонених земляків.

Подарунки на РІЗДВЯНІ СВЯТА!

Найкращим подарунком є добра книжка.

КНИГАРНЯ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕЧЕНКА

має на складі великий вибір різнородних гарних українських книжок для ріжного стану й віку.

Для дітей і молодіжи маємо популярні видання Укр. Товариства Педагогічного, Видавничої Спілки, Лану, Оренштайна й інших, як на приклад „Робінзон Крузо“ К 2·10 опр., К 1·50 брош. Івана Франка „Коли ше звірі говорили“ К 1·10 опр. і 80 с. брош., „Абу Касимові капці“ опр. 90 с. брош. 60 с. „Лис Микита“ К 1·80 опр. К 1·40 бр. Б а й к и: Глібова 30 с. опр., 10 с. бр., Грінченка К 1·— бр. Стефана Ковалева „Щаслива бабуня“ К 2·30, „Чародійна скрипка“ К 1·60, Казки Гауфа 70 с., „Тисяч і одна ніч“ в 4 частях К 6·60 і багато інших.

Для військових і інтелігенції поручаємо великий вибір книжок у чужих мовах, а також видання всіх теперішніх видавництв—Союзу Визволення України, Загальної Української Ради, Української Культурної Ради, Боевої Управи й ин.

Зосібна поручаємо багатий вибір творів з українського красного письменства, передовсім „Кобзарь“ Т. Шевченка у ріжних виданнях — Наук. Тов. ім. Шевченка (2 томи під редакцією д-ра Івана Франка) К 8·— опр., К 6·— брош. офорт. Кобзарь Т. Шевченка фототипія І видання з 1840 р. К 1·40, 1-то мове під редакцією В. Доманицького опр. К 12·—, бр. 8·50.

Артистична творчість великого Кобзаря представлена в новішнім виданню Наук. Т-ва ім. Шевченка під ред. О. Новіцького „Т. Шевченко яко маляр“ К 6·— опр., К 5·— брош.

Про Шевченка яко поета докладну студію дає проф. А. Єнсен, член комітету Нобля „Taras Schewtschenko“ К 8·— опр. К 6·— брош.

Позатим поручаємо українську антологію „Розвага“ К 7·50 опр. і К 5·50 брош. Твори Руданського 7 томів в виданню Наук. Т-ва ім. Шевченка К 9·—. Грінченка „На роспуті“ К 1·—. Оповідання К 1·—, „Під хмарним небом“ К 2·50 опр., Твори Осипа Федьковича у вид. Наук. Т-ва ім. Шевченка Т. І. Поезії К 7·20 в півшкірці, К 6·80 в полотні, К 6·— бр. Т. ІІ. Повісти й оповідання в півшкірку К 5·20, в полотні К 4·80, в брош. К 4·— Т. ІІІ. Драми опр. в півшкір. К 4·20, в полот. К 3·80, брош.

К 3·—. „Лесі Українки Думи і мрії“ К 2·—. Івана Нечуя Левицького „Хмари“ опр. К 5·— „Україні“. Збірник поезій В. Самійленка, з повістей А. Чайковського „З ласки родини“ в 3-ох томах К 3·—, „Віддичив ся“ К 2·— опр., К 1·60 брош. „Козацька помста“ К 1·20 опр. 80 с. брош. Панаса Мирного „Серед степів“ К 3·— опр. „Лихі люди“ К 1·40 опр., „Морозенко“ 90 с. опр. В. Винниченка Повісти й оповідання К 3·—. Кобилянської „В неділю рано зіле копала“ К 3·84 опр., К 2·24 брош. „До сьвіта“ К 2·80 опр. „Покора“ К 1·40 опр. Коцюбинського „В путях шайтана“ й інші оповідання К 1·60, „По людському“ К 2·—, „Поєдинок й інші оповідання“ К 2·—, „У грішний сьвіт“ К 2·—, „Дебют“ К 2·64, М. Яцкова „В царстві сатани“ К 1·60, „Огні горять“ 2·50. Василя Стефаника „Моє слово“ К 4·— й інших українських письменників, а також цілий ряд перекладів із чужих мов. Шекспіра 12 книжок по зниженій ціні К 14·—, Байрона „Чальд-Гарольдова Мандрівка“ К 1·80, „Кіплінга оповідання“ К 1·80, Антона Сінклера „Герой капіталу“ К 1·30, М. Твайна „Пригоди Тома Соєра“ К 3·—, Золі „Жерміналь“ К 6·—, Гайного „Подорож на Гарц“ К 1·20, „Фльорентийські ночі“ К 1·40, Гамсуна „Голлод“ К 2·20, Лагерлеф „Королева півночі“ К 2·24, Толстого „Відродженє“ в трох томах К 3·60.

Надто цікава книжка Кейнана „Сибір“ — нариси політичного російського заслання й каторги К 2·49 брош.

Для духовенства маємо єрейські молитовники в шкірці К 10·—, требники К 6·— й багато інших книжок релігійного змісту.

Позатим у Книгарні можна дістати великий вибір молитовників для селян і жовнірів, колядок у ріжних виданнях і

КАЛЕНДАРІВ на рік 1917,

книжки господарського змісту, усякого роду нот, а також усякі українські часописи. „Вістник Союзу Визволення України“ 40 с., „Шляхи“ К 1·20, подвійне число К 2·40 й таке инше.

Замовлення з поля і провінції виконують ся точно й безпроводно. Адресувати: Книгарня Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові, Ринок, ч. 10.